

ÖMRÜN YOLLARINDA... Ruhəngiz Qasımova – 80

Bu il sevilən bəstəkarımız, əməkdar incəsənət xadimi Ruhəngiz Qasımova həyat salnaməsinin əlamətdar və sanballı tarixçəsini – 80 illik yubileyini qeyd edir. Yaradıcılıq yolunun daha parlaq hissəsini ötən əsrin 60-90-cı illərində yaşamasına baxmayaraq, Ruhəngiz xanım yeni nəsil musiqisevərlərin, daha dürüst desək, çoxsaylı mahnı pərəstişkarlarının həyatına üzvi surətdə və qeyri-adi bir şövqlə daxil ola bilib. Xalq arasında böyük populyarlıq qazanmış “Yeni Ulduz” televiziya layihəsində biz bunu aydın surətdə müşahidə etdik: sözləri, sərrast iradları və sualları az-qala zərb-məsəllərinə və aforizmlərə dönmüş Ruhəngiz Qasımovanın xarizmatik bir münsif kimi iştirakı, mübaligəsiz demək olar ki, bu layihənin uğurunun əsas təminatçılarından biri idi.

Əslində, bütün bu olaylarda qeyri-adi bir şey yoxdur. Çünki, uzun illər populyar musiqi müstəvisində ən müxtəlif istiqamətlərdə – mahnıdan tutmuş teatr və tele-tamaşalara, kinofilmlərə musiqiyə, habelə istedadlı yazar kimi ssenari və libretto müəllifinə qədər əzmlə çalışmış Ruhəngiz xanım incəsənət aləmində kifayət qədər yaxşı tanınıb. Keçən əsrin 60-cı illərindən başlanan yaradıcılıq yolunda bəstəkarın uğurları göz qabağındadır. Onlardan biri – dahi müğənnimiz Rəşid Behbudovun bənzərsiz təfsirində həyata vəsiqə almış “Anacan, dostum evlənir” mahnısı isə sözün əsl mənasında, Ruhəngiz Qasımovanın vizit vərəqinə çevrilib.

Gənclik eşqini heç bir halda itirməyən Ruhəngiz xanım, yaşadığımız dövrün müasir çağırışlarına həvəslə səs verməyi və cəmiyyətin arzulanan, say-seçmə simalarından biri olmağı bacarır. Ruhəngiz Qasımovanı yaxından tanıyanlar onun həyat-sevər daxili dünyasına, coşub-daşan temperamentinə, yumor və zarafatla dolu danışiq tərzinə, fikrini ört-basdır etmədən düz üzə demək xasiyyətinə çoxdan və yaxşı bələd-

dirlər. Ona görə də bu cəsarətli xanım bəstəkarın milyonlarla insanın izlədiyi müsabiqədə dilə gətirdiyi obyektiv və güzəştisiz qənaətləri haqq-ədalət sorağında bulunan tamaşaçıların böyük hüsn-rəğbəti ilə qarşılaşır və sanki, ürəyindən böyük bir “tikan” çıxarırdı. Təbii ki, xasiyyətindəki bütün bu keyfiyyətlər bilavasitə onun yaradıcılıq dəst-xəttinə də sirayət edib, onun məna çaları və məzmun yükünün formalaşmasında mühüm rol oynayıb.

Ruhəngiz Qasımovanı insan və sənətkar kimi yetişdirib boya-başa çatdıran mühit zəngin və münbit olmuşdur. Hərbçi atası və tarix müəllimi olan anası qızlarının ziyalı insan kimi böyüməsində əllərindən gələni əsirgəməyiblər. Çalılıb-oxumağı isə Ruhəngiz xanım lap uşaqlıqdan sevib. Elə bunu görənləri onun bu musiqi eşqinin əleyhinə getməyib və nəhayət, 10 yaşlı qızlarına piano alıb musiqi məktəbinə göndərmək qərarına gəliblər. Zənnimcə, bəstəkarın yaradıcılıq bioqrafiyasında ilk mahnı nümunəsi kimi yer alan və Rəşid Behbudovun ifasında səslənmiş “Laylay” mahnısı da (söz. - Bəxtiyar Vahabzadə) əziz və unudulmaz valideynlərə ünvanlanmış təsirli bir etirafdır. Ailəsinin ona bəxş etdiyi səadəti, aşladığı yüksək amallara hörmət hissini, hafizəsinə əbədi həkk olunmuş

kövrək xatirələrini Ruhəngiz xanım çox-çox sonra yazdığı “Həmişə sizinlə” adlı avtobioqrafik kitabında xüsusi minnətdarlıqla dilə gətirib. Bir vacib məsələni də - dəyərli musiqişünas-həmkarım, mərhum Seyran Qafarovun vurğuladığı kimi, “Ruhəngiz xanım hələ uşaqlıq illərində özündə bir gerçəkliyi kəşf etmişdi: insanlar arasında əsl hörməti səmimiyyətlə, qabiliyyətlə və qeyri-adi dünyagörüşü ilə qazanmaq mümkündür” (1, s.6). Məhz bu keyfiyyətlər Ruhəngiz Qasımovaya öz istedadını gerçəkləşdirmək üçün yaxşı imkanlar yaratdı. Əlbəttə, bu məqamda onu bir sənətkar kimi formalaşdıran təhsil illərini də xüsusi xatırlamaq gərək.

Ruhəngiz Qasımova peşəkar musiqi təhsilinin bütün pillələrini inamla addımlayıb, Asəf Zeynallı adına Musiqi texnikumunu (hazırda Bakı musiqi kollecini), Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını (hazırkı Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasını) uğurla bitirib, mükəmməl sənətkar və müəllimlərdən musiqi sənətinin, bəstəkarlığın əsaslarına, incəliklərinə yiyələnib. Cövdət Hacıyev, Midhət Əhmədov, Seyid Şuşinski, Zaxar Stelnik, Nikolay Çumakov, Süzanna Şeyn və başqaları onun püxtələşməsində müstəsna rol oynayıblar. Ruhəngiz xanımın Konservatoriyada bəstəkarlıq üzrə ixtisas müəllimi, qüdrətli bəstəkar və pedaqoq Cövdət Hacıyevin bir xatirə yazısı isə, zənnimcə, tələbəsinin xasiyyəti və sənət meyilləri barədə dolğun məlumat verir: “Ruhəngiz Qasımova çox diribaş və istedadlı tələbə

idi, fəqət bəzən səbirsiz və hətta səbatsız da ola bilirdi. Tələsirdi və özünü müxtəlif janrlarda sınamaq istəyirdi, yorulmadan öz yolunu axtarırdı. Mən ona dürüst və güclü xasiyyətinə görə hörmət edirdim. Tələbəklik illərində bəstələdiyi mahnıları da xoşuma gəlirdi və onları dəstəkləmiş olmasam belə, qadağan etmirdim. Başa düşürdüm ki, bu mahnıların vasitəsilə onun eşginigar ruhu səslənir. Bu sevgi hissiyyatı ilə ətrafında olan insanlarla bölüşməyə ehtiyacı vardı” [1, s.10-11]. Beləcə, gələcək çətin və keşməkeşli yaradıcılıq yollarında inamla addımlamaq üçün gənc R.Qasımova ustadının xeyir-duasını almışdı.

Ruhəngiz xanım elə bir dövrdə yaşayıb-yaratmağa başlayıb ki, milli musiqi sənətində sözün əsl mənasında böyük simalar cövlan edirdi. Ciddi musiqi sahəsinin nəhəngləri ilə bahəm, populyar və tətbiqi janrlar - estrada musiqisi, teatr, kino sahəsi son dərəcə istedadlı və peşəkar şəxsiyyətlərin əlində cəmləşmişdi. Mahnı janrında, bu geniş və daim tələb olunan məcrada Tofiq Quliyev başda olmaqla, yeni nəslin nümayəndələri - Emin Sabitoğlu, Oqtay Kazımi, Elza İbrahimova və digərləri həvəslə çalışırdılar və altmışıncılar kimi tarixə düşmüş bu nəslin arasında Ruhəngiz Qasımov da öz səsini ucaltmağa müvəffəq olmuşdu. Uzun illər çalışdığı iş yerləri də məhz bu musiqi istiqamətində aktiv fəaliyyətə sövq edirdi. Artıq konservatoriyanın son kursunda oxuyarkən 1962-ci ildə o, Dövlət Televiziya və Radio Komitəsində musiqi verilişlərinin kiçik redaktoru kimi işə başlayır. Daha sonra Uşaq verilişləri redaksiyasında redaktor, 1968-ci ildən 90-cı illərin əvvəllərinə kimi “Azərbaycanelefilm” dövlət qurumunda səs rejissoru vəzifəsində çalışır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bu dövrdən etibarən peşəkar bəstəkarlarımızın kino və televiziya qurumlarında fəal işləməsinin şahidi oluruq. Cəmiyyətin mədəni həyatında böyük rol oynamağa başlayan, zövqləri formalaşdıran bu vacib sahələrə bəstəkar kadrların cəlb edilməsi təqdi-

rəlayiq hal idi. Xatırladaq ki, elə bu dövrlərdə Moskva Konservatoriyasını bitirmiş Emin Sabitoğlu Azərbaycan kinostudiyasında musiqi redaktoru kimi işə başlayır və bu da onun yaradıcılığında kino və populyar musiqinin böyük rol oynamasına səbəb olur. Uzun illər sayılıb-seçilən bəstəkarlarımız - Adil Bəbirov, Aydın Əzimov, Cavanşir Quliyev, Eldar Mansurov və başqalarının da əmək fəaliyyəti bilavasitə televiziya və kino qurumları ilə bağlı olmuşdur. Məhz belə yüksəkixtisaslı peşəkarlar uzun illər musiqi redaktoru və səs rejissorları kimi televiziya və kino məkanında keyfiyyətli iş ortaya qoyurdular. Eyni zamanda, bu fəaliyyət sahəsi bilavasitə onların yaradıcılığına böyük təsir göstərirdi. Ruhəngiz Qasımovanın bu sırada yeganə qadın kimi (zənnimcə, səhv etmirəm!) inamla yer alması heç də asan məsələ deyildi. Çünki rəqabət böyük idi! Üstəlik qadının ailə həyatında üzərinə düşən sonsuz qayğıları da nəzərə alsaq, bu “qoçaq xanımın” (Üzeyir Hacıbəylinin tələbələrində ən yüksək tərifi məhz “qoçaq” sözü idi. Rəğbət bəslədiyi gənclərə “qoçaq-oğlan”, “qoçaq qız”, – deyə müraciət edərdi) məsuliyyət tələb edən iş yerində, habelə sənətdə, yaradıcılıqda öz sözünü deməsi iradə tələb edirdi. Ruhəngiz Qasımovanın şəxsiyyətində bu keyfiyyətləri görmək mümkündür. S.Qafarovun yazdığı kimi, “Onun “Ekran” yaradıcılıq birliyinin formalaşmasında peşəkar fikirləri və qeydləri, təşəbbüskarlığı və əzmkarlığı böyük rol oynamışdı. Bu dövlət təşkilatında Ruhəngiz xanım 200-dən çox sənədli və bədii filmin ərsəyə gəlməsində iştirak etmiş, səs rejissoru, ssenari müəllifi və bəstəkar kimi incəsənət xəzinəsinə müstəsna töhfələr vermişdir” [1, s.12]. Bu xüsusda bir tarixi olay önəmlidir: R.Qasımova 1965-ci ildə Azərbaycanda ilk dəfə çəkilmiş “Danışan işıqlar” adlı televiziya cizgi filminin bəstəkarıdır və bu fakt hətta Azərbaycan Milli Ensiklopediyasına düşüb.

Ruhəngiz xanımın kino və televiziya sahəsinə ciddi marağının yaranmasında tələbə ikən teatr tamaşasına musiqi yazması da, fikrimizcə, az rol oynamayıb, bəlkə də həlledici olub. Axı, 1961-ci ildə Naxçıvan Dram Teatrında səhnəyə qoyulan “Kölgəli dağ” (müəllif - M.Tarıverdiyev) tamaşasının rejissoru sıradan biri deyildi: bu – görkəmli sənətkar, Azərbaycan teatr tarixində öz kəsərli sözünü demiş Tofiq Kazımov idi. Yaradıcılıq yolunun erkən dövründə gənc bəstəkarın belə böyük sənətkarla qarşılaşmasını, yalnız, taleyin xoş bəxşişi kimi qiymətləndirmək olar.

Sonrakı illər istər teatr, istərsə də kino və televiziya sahəsi olsun, Ruhəngiz xanım üçün uğurlu işlər və yaradıcılıq tandemləri ilə yadda qalıb. Tanınmış rejissorlar - Zəfər Nemətov, Rasim İsmayılov, Nazim Abbasov, Ramiz Həsənoğlu, Cahangir Novruzov onunla həvəslə çalışıblar. Bu dövrdə ərsəyə gələn işlər sırasında isə “Yollar görüşəndə” (1979), “Ömrün yolları” (1982), “Qonşu qonşu olsa...” (1987) teletamaşaları (hər üçünün rejissoru R.Həsənoğludur) zənnimizcə, daha uğurlu alınmış və bəstəkarın bioqrafiyasında xüsusi yerə malikdir. Ruhəngiz xanımın hərtərəfli istedadı bu teletamaşalarda tam gücü ilə parlayıb: o, həm libretto müəllifi, həm bəstəkar, ikisində isə həm də müğənni qismində çıxış edib. İncə yumor və zarafat qarışığı, lirik ovqatlı bu tamaşalar indi də aktuallığını itirmir. Əgər “Yollar görüşəndə” adlı ilk teletamaşada mahnıları populyar müğənnilər Flora Kərimova və Cavan Zeynallı ifa edərlərsə, artıq ikinci (“Ömrün yollarında”) və sonuncu (“Qonşu qonşu olarsa...”)

musiqili teletamaşalarda bu vəzifəni bəstəkar öz üzərinə götürür və yaxşı səs imkanları ilə öhdəsindən layiqincə gəlir. Səslənən musiqi içərisində melodik tərəvəti ilə seçilən “Susdu dodaqlar”, “Ətrin qalıb güllərdə” mahnıları daha çox məşhurlaşmış. Bu tamaşalarda müzikli elementləri (məsələn mahnıların rəqslərlə müşayiət olunması) aşkar görünür və əslində onlar musiqili teatr səhnəsində bu statusda yer ala bilərdi. Şübhəsiz ki, teletamaşaların böyük uğur qazanmasında istedadlı aktyor ansambllarının xüsusi qeyd etmək lazımdır: Yaşar Nuri, Səməndər Rzayev, Nəcibə Məlikova, Hamlet Qurbanov, Eldəniz Zeynalov, Firəngiz Şərifova, Rafael Dadaşov, Hacı İsmayılov, Səidə Quliyeva kimi sənətkarların iştirakı bu əsərlərin uzun ömrünü şərtləndirən vacib amillər sırasındadır.

Ruhəngiz Qasımovanın yaradıcılığından söz açarkən, şübhəsiz mahnı janrının öncül yeri yaxşı sezilir. Onların sayı təxminən 50-yə yaxındır. Ən məşhur nümunələr keçən əsrin 60-70-cı illərinin estrada musiqi üslubunda bəstələnib. Azərbaycan mahnı yaradıcılığında 40-ci illərdən etibarən vüsət almağa başlayan bu üslub dövrünün intonasiya lüğəti və ritmik qəliblərinin təsiri altında daim yeniləşir, müasirləşir, hit nümunələrin yaranmasını şərtləndirirdi. Ruhəngiz Qasımovanın “Anacan, dostum evlənir” mahnısı da, tam cəsarətlə demək olar ki, 60-70-cı illərin hitləri sırasında yer alaraq yaradıcılarına xeyli məşhurluq qazandırmışdı. Rəşid Behbudov və onu müşayiət edən estrada ansamblının rəhbəri Rafiq Babayevin virtuoz aranjiimanını bu əsnada ayrıca qeyd etmək lazımdır. Bu qüdrətli ifaçılar Ruhəngiz Qasımova və şair Fikrət Qoca tandeminin məxsusi məna yükünü, nəbzini həssaslıqla tuta bilməmişdilər. Ruhəngiz xanım da bu ifaçıların yaradıcılığındakı tələyüklü əhəmiyyətini belə qiymətləndirib: “Hər yerdə və hər zaman etiraf edirəm ki, 1962-ci ildə mən Rəşid Behbudovun yanına gəlməyəydim və irəliləyən zamanlarda mənim əsərlərimdə Rafiq Babayevin iştirakı olmasaydı, mən mahnı janrının bəstəkarı kimi özümü doğrulda bilməzdim” [1, s.18].

Rəşid Behbudov “Anacan, dostum evlənir” mahnısından əslində parlaq bir səhnəcik qurmuşdu və özü də onu bir aktyor fəhmi ilə canlandırmışdı: mahnının sonunda oxu tərzini hətta yalvarışlı xahişə - danışığa keçir. Dinləyicinin qarşısında güclü evlənmək istəyini anasına dolayı yolla anladan bir gəncin çılğın obrazı canlanır. Kino-filmlərdə, opera və operettalarda aktyor-müğənni kimi uğurla çıxış edən Rəşid Behbudov bilavasitə səhnə və ya filmə bağlı olmayan ayrıca bir mahnını da görümlü etməyə çalışmışdı. Böyük sənətkarın 1960-cı illərdə Bakıda Mahnı teatrını yaratması da, zənnimizcə, elə bu ehtiyacdən və niyyətdən doğmuşdu. Şübhəsiz ki, R. Qasımovanın “Anacan, dostum evlənir” mahnısı, ilk növbədə, orijinal obraz-məzmunu, əks olunan həyatı situasiyanın təbiiliyi ilə böyük müğənnini cəlb etmişdi. Bu təbiiliyin kökündə isə Ruhəngiz xanımın öz şəxsi həyatında yaşadığı maraqlı olaylar dururdu. Gələcək həyat yoldaşı ilə qərribə münasibətlərin təkamülünü əvvəlcə o, məzəmmət xarakterli, oynaq “Utancaq oğlan” mahnısında (Elmira Rəhimova və İdris Mehdiyevin ifasında), daha sonra sevgilisini etinasızlıqda qınayan “Gəlmirsən, gəlmə” (İlhamə Quliyevanın ifasında) və nəhayət, qəti evlənmək əzmini “Anacan, dostum evlənir” mahnısında ortaya qoymuşdu. Beləcə, Fikrət Qocanın sözlərinə üç mahnıdan ibarət bir

trilogiya – “məhəbbət dəstgahı” (S.Qafarovun ifadəsi) yaranmışdı. Qeyd etmək lazımdır ki, o dövrdə bu mahnıların üçü də kifayət qədər məşhurlaşmışdı və onların musiqisi də, sözləri də yaddaşlarda indi də qalmaqdadır.

R.Qasımovanın mahnılarını arasında son zamanlar xalq artisti Azər Zeynalovun ifasında səsləndirilmiş “Azərbaycan” adlı nümunəyə (söz. İsa İsmayılzadə) xüsusi diqqət çəkmək istərdim. Təəssüf ki, mahnıya onun ilk ifaçısı Rəşid Behbudovun yozumunda qulaq asmaq bizə müyəssər olmayıb. Lakin heç şübhəsiz, bu əsər vaxtilə (1969-cu ildə) məhz Rəşid Behbudovun güclü səs imkanları və məxsusi ifa tərzini üçün nəzərdə tutulmuşdu. Mahnının üslubu onu geniş nəfəsli ariyaya bənzədir. Doğma yurdun hər tərəfini, hər qarışını məhəbbətlə ağuşuna almaq, üzərində qanad çalıb süzmək, canından çox sevdiyi vətəninə var-qüvvə ilə vəsf etmək istəyi var bu möhtəşəm sevgi etirafında. Nəfəs dərmədən, elə bil sonsuzluğa baş alıb gedən melodiyada ucsuz-bucaqsız dəniz üfüqlərinin, hüdudsuz çöllərin, başı qarlı dağ zirvələrinin ruhu hökm sürür. Ruhəngiz Qasımovanın dediyinə görə, Rəşid Behbudov bu mahnı ilə öz böyük konsert proqramlarını açardı. Uzun illərdir Azərbaycan estradasında, musiqili teatr səhnəsində Rəşid Behbudov ənənələrini layiqincə yaşadan Azər Zeynalovdan başqa, hazırda daha kiminsə bu ilhamlı musiqini bu tərz mükəmməl oxuya biləcəyini təsəvvür etmək, əlbəttə, çox çətindir. Bu xüsusda “Azərbaycan” mahnısının doğma yurdumuza həsr olunmuş çoxsaylı nümunələr arasında özəl yeri çox aydın və qabarıq görünür.

Ruhəngiz Qasımova bu il həyat və yaradıcılıq yolunun müdriklik zirvəsinə qədəm qoyub. Onunla istər canlı həyatda, istərsə də ekran vasitəsilə görüşmək daim yüksək əhval-ruhiyyəyə, xoş ovqata yetişmək deməkdir. Azərbaycanın musiqi, teatr, kino və televiziya məkanında çoxlu pərəstişkarları olan gözəl sənətkarımızı bu əlamətdar yubileyi münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edir, ona möhkəm can sağlığı və uzun ömür diləyirik.

ƏDƏBİYYAT:

1. Qafarov S.Ə. Ruhəngiz Qasımova. B.: Şərq-Qərb Nəşriyyat evi, 2015, 32 s.

Lalə Hüseynova
Sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor

ROBERT ŞUMANIN GƏNC MUSIQİÇİLƏRƏ TÖVSIYƏLƏRİ

1. Eşitmə qabiliyyətinin inkişafına çox əhəmiyyət verin. Kiçik yaşlarda səsləri və tonallıqları təyin etməyə cəhd edin. Bir kilsə zənginin, pəncərə şüşəsinin, quş civiltisinin çıxartdığı səsləri tanımağa çalışın.
2. Qammalar və başqa barmaq məşğələləri üzərində davamlı çalışın. Ancaq yaşlandıqca, gündə bir neçə saat vaxtını texniki məşqlərə sərf edərək, güclü ifaçı olacağımı zənn edənlər çoxdur. Bu vəziyyət əlifbanı hər gün bir az da sürətli oxumaq üçün çalışmağa bənzəyir. Zamanınızı daha yaxşı istifadə edin.
3. Ölçüyə dəqiq riayət edin. Çox virtuozlar vardır ki, onların ifası sərxoş bir adamın yerinə bənzəyir. Onlardan biri olmayın.
4. Harmoniya qanunlarını erkən öyrənin.
5. Musiqi nəzəriyyəsi, əsas bas, kontrapunkt kimi şeylərdən çəkinməyin. Onlarla dost olun, əvəzində dostluq görəcəksiniz.
6. Yarımçıq məşq etməyin. Hər zaman istəklə çalışın və əsərləri heç bir zaman yarıda qoymayın.
7. Tempı aşağı salmaqla tələsmək ikisi də eyni şeydir.
8. Asan əsərləri yaxşı və gözəl bir şəkildə çalmağa çalışın. Bu, çətin bir əsəri pis çalmaqdan yaxşıdır.
9. Hər zaman yaxşı köklənmiş alətdən istifadə edin.
10. Bir əsəri yalnız barmaqlarla öyrənmək yetərli deyil. Onu çalğısız, mahnı şəklində də oxuya bilməlisiniz. Xəyal gücünüzü işə salın, belə ki, bir əsərin ancaq melodiyasını deyil, harmoniyasını və akkordlarını da əzbər bilməlisiniz.
11. Səsiniz az olsa da, əsəri, çalğınızın köməyi olmadan, ilk baxışda oxumağa alışın, beləliklə qulağınızın həssaslığı daima artacaqdır.
12. Yaxşı səsiniz varsa, onu inkişaf etdirmək fürsətini əldən qaçırmayın. Bunu, təbiətin sizə bəxş etdiyi böyük hədiyyə olaraq dəyərləndirin. Xüsusilə Baxın fuqalarına diqqət edin. Onun 48 prelüdiya və fuqası gündəlik qazancınız olsun. Sadəcə bu sayədə belə yaxşı və əsaslı musiqiçi olmaq olar.
13. Çalarkən sizi dinləyənlərlə maraqlanmayın.
14. Yanınızda hər zaman bir ustadın sizi dinlədiyi kimi çalın.
15. Qarşınıza ilk dəfə çalacağınız bir əsər çıxarsa, əvvəlcə onu oxuyun.
16. Gündəlik məşqlərdən sonra yorğunluq hiss etdiyinizdə, israr etməyin. İstəksiz və həvəssiz çalışmaq dincəlmək yaxşıdır.
17. Yaşınız irəlilədikcə, əsərləri "dəbdədir" deyə çalmayın. Vaxt dəyərlidir. Gözəl əsərlərin hamısını öyrənmək gərəksəydi, yüz ömür yaşamanız lazım olardı.
18. Sadəcə şirniyyat yeməklə uşaqlar güclü insan olaraq yetişməz. Bədən kimi, zəkanın da qidası sadə və qüvvətləndirici olmalıdır. Böyük bəstəkarlar özlərindən sonra gələnləri düşünmüşlər. Onlara müraciət edin.
19. Pis əsərlər yazmamalısınız. Onları rədd etməlisiniz.

20. Pis əsərləri nə çalın, nə məcbur qalmadıqca dinləyin.
21. İfa zamanı "pafoslu çalğıya" meyl etməyin. Əsərdə bəstəkarın düşündüyü şeyləri ifadə etməyə çalışın. Başqa bir şey axtarılmamalıdır, bu karikatura olur.
22. Tanınmış bəstəkarların əsərlərində dəyişiklik etmək, bəzi səsləri ixtisar etmək və ya aralara yeni çalğı üslubuna uyğun bəzək-düzək yerləşdirmək ayıb sayılmalıdır. Belə şeylər sənətə qarşı ən böyük həqarətlərdir.
23. Çalışacağınız əsərlərin seçilməsi məsələsində daha təcrübəli musiqiçilərlə məsləhətləşsəniz, zaman qazanmış olarsınız.
24. Böyük bəstəkarların önəmli əsərlərini get-gedə tanımalısanız.
25. Özlərini böyük virtuoz kimi göstərənlərin qazandıqları alqış sizi yanlış yola sürükləməsin. Xalqın tərifindən çox, sənətkarın təqdirinə önəm verin.
26. Dəb halına gəlmiş bütün şeylər o dəbin dəyişməsiylə yox olub gedər. Siz isə, qocalana qədər onlardan istifadə etsəniz, dar fikirli olarsınız və heç kim sizə əhəmiyyət verməz.
27. Onun-bunun önündə çalmaq sizə fayda deyil, zərər verir. Qarşısında ifa edəcəyiniz insanları seçin, lakin sizi utandıracağını hiss etdiyiniz bir əsəri çalmayın.
28. Duet, trio və s. kimi ansambl fürsətlərini əldən qaçırmayın. Bu, çalğınızı axıcı və hərəkətli bir hala gətirər. Vokalistləri də tez-tez müşayiət edin.
29. Hamı I violində çalmaq istəsəydi, heç bir orkestr yarana bilməzdi. Hər musiqiçi öz yerini tapmalıdır.
30. Çaldığınız aləti sevin, ancaq "bir dənədir", "ən yüksəkdir" deyə qürrelənməyin. O alət kimi başqa alətlərin də olduğunu və hamısının onun qədər gözəl olduğunu unutmayın. Onu da unutmayın ki, səs sənətçiləri vardır və ən yüksək musiqi xor və orkestrlə ifadə edilir.
31. Yaşa dolduqca virtuozluqdan çox, partituralarla maraqlanın.
32. Dostlarınız arasında sizdən daha çox bilənləri axtarıb tapın.
33. Musiqi çalışmalarınızdan yorulduğunuz zaman, istirahət etmək üçün şeir oxuyun. Tez-tez açıq havada gəzin.
34. Muğənnilərdən çox şey öyrənə bilərsiniz, ancaq hər söylədiklərinə inanmayın.
35. Dünya böyükdür. Sizdən əvvəlkilərin düşünüb tapa bilmədiklərini siz də hələ kəşf edə bilməmişsiniz. Əgər kəşf etmişsinizsə, bunu başqalarıyla bölüşəcəyiniz bir Tanrı hədiyyəsi olaraq düşünün.
36. Musiqi tarixini öyrənmək – müxtəlif dövrlərin şah əsərlərini dinləmək şərtiylə – sizi təkəbbür və lovğalıqdan tez bir şəkildə uzaqlaşdırar.
37. Orqan alətini çalmaq fürsətini əldən buraxmayın. Bir bəstəkarın pis tərəflərini və texniki qüsurlarını üzə çıxaran yeganə alət orqandır.
38. Xorlarda mahnılar oxuyun – xüsusilə orta səslərdə. Bu musiqi mədəniyyətinizi inkişaf etdirəcəkdir.
39. Musiqiçi olmaq nə deməkdir? Əsəri, gözləriniz notda, çətinliklə tamamlaya bilərsinizsə, səhifəni çevirən səhvən bir vərəq yerinə iki vərəq çevirdiyi zaman əsəri davam etdirə bilməyib, yolda qalırınsınızsa, musiqiçi sayılmazsınız. Bunun

- əksinə, yeni bir əsər çalarkən, irəlidə nə gələcəyini az-çox təxmin edə bilərsiniz, bildiyiniz bir əsər zehninizə yerləşmişdirsə, yəni bir sözlə, musiqini yalnız barmaqlarınızda deyil, başınızda və qəlbinizdə hiss edirsinizsə, o zaman "musiqiçi" sifətini qazana bilərsiniz.
40. Önəmli və yaxşı bir musiqiçi olmağın sirri nədir? Əziz tələbə, ən önəmli şey yaxşı bir qulağa və sürətli qavrama qabiliyyətinə sahib olmaqdır. İstedad inkişaf edə bilər və yüksələ bilər. Bu üstünlüklər isə, günlərlə bir məkana qapanıb, mexaniki çalışmalara bağlanmaqla deyil, geniş musiqi əlaqələri, o cümlədən tez-tez xor və orkestr dinləməklə əmələ gəlir.
 41. İnsan səsinin sərhəddini və imkanlarını, eyni zamanda dörd növünü erkən yaşlardan və doğru olaraq öyrənin. Xorda bunları yaxşıca müşahidə edin. Səsin hansı yerlərdə qüvvətli, hansı yerlərdə xəfif və yumşaq çıxdığını diqqətlə izləyin.
 42. Xalq mahnılarına yaxşı qulaq asın, bunlar ən gözəl melodiya qaynağıdır və hər millətin xarakterini özündə daşıyır.
 43. Əski açarlarla dərhal not oxumağı öyrənin. Əks təqdirdə keçmiş zamanların bir çox xəzinələrini kəşf edə bilməyəcəksiniz.
 44. Erkən yaşlardan fərqli musiqi alətlərinin səs çalarlarını və xarakterlərini incələyin, hər birinin özəl səsini qulağınızda duymağa çalışın.
 45. Yaxşı operaları seyr edin.
 46. Əski şeylərə hörmətlə yanaşın, fəqət yeniliklər üçün də səmimi olun. Tanımadığınız insanlar haqqında araşdırmadan hökm verməyin.
 47. Bir əsər haqqında qərarınızı elə ilk dinləmədə verməyin, ilk dəfədən xoşunuza gələn hər şey mütləq şəkildə yaxşı olmaya bilər. Ustaların əsərləri incələnməlidir. Bir çox həqiqəti ancaq yaşlandığınız zaman anlaya biləcəksiniz.
 48. Bəstələr haqqında hökm verdiyiniz zaman, gerçək sənətsevərlər üçün yazılanlarla, kütləni əyləndirmək üçün yazılan əsərləri ayırd etməlisiniz. Birincilərin tərəfini tutun, digərlərinə qarşı isə aqressiv olmayın.
 49. "Melodiya" diletantların "hərb mahnısı"dır. Ancaq doğrusunu söyləmək lazımdır ki, melodiya da musiqi olmaz. Fəqət, melodiyanı hansı mənada anladıklarına diqqət edin. Bir çox "melodiya" yalnız asan anlaşıla bilən və xoş bir ritmi olanlardır. Başqa çeşid melodiyalar da vardır. Bax, Motsart və Bethoveni dinlədiyimiz zaman bu cür melodiyalar min bir fərqli rənglərlə qarşımıza çıxır. İtalyan opera melodiyalarından isə, az müddət sonra bezəcəksiniz.
 50. Əgər pianoda kiçik melodiyalar çala bilərsinizsə, bu az da olsa bir bacarıq sayılır, bu melodiyalar içdən və pianonun köməyi olmadan gəlsə, daha çox sevinin. Çünki, bu sizin musiqi duyğunuzu canlandıracaqdır. Barmaqlar beynin istədiyini etməlidir. Başqa cür ola bilməz.
 51. Bəstələməyə başladığınız zaman, hər şeyi başınızla edin. Bir əsəri mükəmməl bir şəkildə meydana çıxarmadan alətdə çalmayın. Musiqi ruhunuzdan qopmuşdursa, əgər onu tamamilə hiss edirsinizsə, bu başqalarına da təsir edəcəkdir.
 52. Doğuluşdan geniş bir xəyal gücünüz varsa, tək qaldığınız vaxtlarda pianonun başına keçib, içinizdə yanan atəşi harmoniyalarla ifadə etməyə çalışın və hislə-

riniz nə qədər gizli olarsa, harmoniya dünyası da sizə o qədər əsrarəngiz görünəcəkdir. Belə saatlar gəncliyin ən xoşbəxt anlarıdır. Lakin sizi yanlış yollara sövq edəcək, gücünüzü və zamanınızı xəyallar içində itirəcək duyğulara qapılmaqdan çəkinin. Bir əsərin hazırlanması və təmiz ifadə qüdrəti yalnız bəlli və açıq bir yazı şəklində əldə edilir. Belə olan halda xəyalpərəst olmaqdan, qələminizi işə salın.

53. Orkestri idarə etmək sənətiylə məşğul ol. Yaxşı dirijorları tez-tez seyr et. Hətta orkestri zehmində dirijorla birlikdə idarə et. Bu sənə doğru yolu göstərəcəkdir.
54. Sənət növlərini və elmləri öyrəndiyin kimi həyatı da öyrən.
55. Əxlaq normaları sənət qanunları ilə eynidir.
56. Çalışqanlıq və əzm sayəsində daima yüksələcəksən.
57. Qəpik-quruş dəyərində olan bir kilo dəmirlə minlərlə saat əqrəbi düzəldilir. Beləliklə, bu dəmirin qiyməti yüz min dəfə artır. Tanrının sənə bəxş etdiyi o bir kilonu diqqətlə və böyük yararlarla istifadə et.
58. İstək olmasa, sənətdə doğru yerə çatmaq olmaz.
59. Sənət yalnız varlıların işi deyil. Hər zaman daha böyük bir artist olmağa çalış, başqa istəklərin öz-özlüyündə yerinə yetəcəkdir.
60. Bir əsərin ruhunu ancaq onun formasını anladıqdan sonra qavrayacaqsınız.
61. Dahini bəlkə də ancaq dahi olan anlar.
62. "Yetişmiş bir musiqiçi ən qarışıq bir orkestr əsərinin notunu ilk dinlədiyində belə, onu göz önünə gətirə bilməlidir" demişlər. Bu, insan ağına gələ biləcək ən yüksək dərəcədir.
63. Öyrənməyin sonu yoxdur.
64. Heç kim bildiyindən artığını edə bilməz. Heç kim etdiyindən artığını bilib bilməz.
65. Ədəbiyyatın önəmli əsərlərini, yeni dərc edilənləri bilməyənlər mədəniyyətsiz sayılırlar. Musiqidə də bu irəliləyiş olmalıdır.
66. Zəmanənin ən yaxşı sənətkarlarını görməyənləri itib-batmış hesab etmək olar.
67. Xalq "xoşuma gəldi" və ya "xoşuma gəlmədi" deyir. Sanki, xalqın xoşuna gəlməkdən daha yüksək bir şey yoxdur?!
68. Çoxlu musiqi əsəri oxuyun. Bu, xüsusilə də iç duyumunuzu inkişaf etdirəcəkdir. Bir əsəri tamamilə içinizdə duymadan çalışmayın.

Tərcümə etdi:
Fəxrəddin Baxşəliyev